

Slim?

Het is alweer even geleden dat ik me via Google oriënteerde op winterbanden. Nadat ik deze bij mijn garage had besteld (dus niet via internet) kreeg ik nog geruime tijd aanbiedingen voorgeschoteld van aanbiedingen van winterbanden. Een 'slim' algoritme had mijn internetbewegingen bijgehouden en daaruit geconcludeerd dat ik geïnteresseerd was in winterbanden (dat was juist), dus dat ik moest worden volgepompt met advertenties daarover (daar had ik geen behoefte aan). Het duurde even voordat werd onderkend dat ik geen interesse meer had.

Slim

'Slim' is een term die de laatste tijd op van alles wordt geplakt: slimme meter, slimme stad, slimme auto's, slimme logistiek, slimme.... In veel gevallen gaat het om systemen of apparaten die (met elkaar geconnect) snel enorm veel historische data kunnen combineren: een slimme auto vangt signalen op van verkeersborden, andere auto's, verkeerslichten, enz. Hij reageert razendsnel op die signalen, sneller dan een mens ooit zou kunnen, maar je kunt je afvragen wat er slim is aan de systemen. Ze kunnen vooral goed combineren en 'conclusies trekken' die de mens vooraf heeft ingeprogrammeerd. Dat geldt ook voor de zelflerende systemen: ze leren op de manier die wij hebben ingevoerd. En de programmeurs hebben die programmering gebaseerd op hun eigen referentiekader: een programmeur uit India heeft een andere uitgangssituatie dan een programmeur uit Zweden. Een vrouwelijke programmeur heeft weer een andere uitgangssituatie dan een mannelijke, enz.

Prioriteit

Bij het programmeren moet goed worden overwogen welk criterium welke prioriteit krijgt. Het dilemma van wie een te transplanteren orgaan krijgt: een jonge moeder met kinderen of een verslaafde misdadiger, is prima in objectieve criteria te ontleden. Maar de uitkomst waar je naar toe wilt werken is gebaseerd op subjectieve overwegingen. Welke waarde geef je aan het ouderschap van 1 kind, van 2 kinderen, aan de leefwijze, aan arbeidsmarktpotentieel, aan mogelijke kosten voor de zorg, ...? Is een objectief geleide wereld wel zo aangenaam? Hoe vaak neemt u zelf een werkelijk objectieve beslissing?

Creativiteit

De machine kan veel beter dan de mens snel combineren en rekenen op basis van wat er ooit digitaal is vastgelegd. De mens onderscheidt zich echter van de machine doordat hij mogelijkheden ziet die in het verleden nog niet zijn gebruikt. De uitvinder is daarvan bij uitstek het bewijs. In de column 'De geruststellende domheid van slimme systemen' op (www.architectenweb.nl) geeft Jos Ector van Ector Hoogstad architecten goed de waarde van menselijke creativiteit aan:

Wat de mens kan is verbijsterend bijzonder en complex. We bezitten emoties en creativiteit. We kunnen gebruik maken van andere middelen om tot iets te komen, dan het doorrekenen van varianten op basis van eindeloze hoeveelheden in het verleden behaalde resultaten. En behalve voorspellen op basis van extrapolatie, patronen en waarschijnlijkheid kunnen we écht nieuwe dingen bedenken. Als donderslagen bij heldere hemel – uit het niets.

Of er ooit zoiets zal bestaan als kunstmatige creativiteit? Ik geloof er absoluut niet in. Naar mijn stellige overtuiging zullen menselijke ontwerpers het belang van hun meerwaarde zelfs zien groeien met de tijd. Als we ons tenminste realiseren waar die meerwaarde uit zal moeten bestaan. Want als het om rationaliseren en optimaliseren gaat worden we rechts en links ingehaald – daar komt op den duur geen mens meer aan te pas. Ontwerpen gaat in de toekomst over het begrijpen en toevoegen van menselijkheid. Over het bijsturen of zelfs ontregelen van op hol geslagen rationaliteit. Over het zorgen voor onvoorspelbaarheid en originaliteit mét betekenis. Over het zorgen voor de kras die de plaat pas echt tot leven brengt. Ik kan me zo voorstellen dat we daar in een sterk gealgoritmiseerde wereld nog wel eens enorm veel behoefte aan zouden kunnen krijgen.

Uitvinders

Uitvinders onderscheiden zich doordat zij juist dingen bedenken die níet een logisch vervolg zijn op het verleden. Voorlopig hoeven we niet bang te zijn dat 'slimme' systemen die vaardigheid van de mens over kunnen nemen en er zullen altijd (technische) knelpunten optreden, waarvoor een nieuwe oplossing bedacht moet worden. Conclusie: Uitvinders zullen altijd nodig blijven.

